

Dr. Fran Zavrnik – utemeljitelj jugoslovanske hematologije (1888–1963) (ob 60. letnici njegove smrti)

Marjan Toš*

Potrjeno – Accepted: 8. 12. 2023 | Objavljeno – Published: 21. 12. 2023

1.01 Izvirni znanstveni članek
UDK 929Zavrnik F., 94(497.4):636.09

Marjan Toš: Dr. Fran Zavrnik – utemeljitelj jugoslovanske hematologije (1888–1963) (ob 60. letnici njegove smrti). Časopis za zgodovino in narodopisje, Maribor 94=59(2023), 4, str. 33–53

Fran Zavrnik je bil eden izmed najbolj prizadevnih veterinarskih učiteljev, znanstvenih delavcev in organizatorjev visokih veterinarskih šol. Velja za utemeljitelja jugoslovanske hematologije in za utemeljitelja slovenske veterinarske terminologije. Z družino je med obema svetovnima vojnama dalj časa živel in deloval v Zagrebu, po letu 1945 pa se je znanstveno in pedagoško razdajal v Sloveniji. Dr. Fran Zavrnik je navdahnjen z idejo in vizijo o organiziranju zagrebških Slovencev s svojim trdnim delom in prizadevanjem zaslužen za ustanovitev Slovenskega doma. Bil je ustanovni član tega društva 2. oktobra 1929. Poglavitna pozornost pa velja Zavrnikovemu strokovnemu delu na področju veterine. Bil je izjemen znanstvenik na tem področju in med utemeljitelji jugoslovanskega in slovenskega veterinarstva. Sam ali s sodelavci je kot vneti raziskovalec in znanstvenik raziskoval predvsem celične elemente krvi in hemopoetskih organov. Postavil je tudi temelje zgodovini veterinarstva na Slovenskem.

Ključne besede: veterina, anatomija, histologija, embriologija, hematologija, domače živali, terminologija, slovenski znanstveniki.

---

* Marjan Toš, magister in doktor zgodovinskih znanosti, profesor zgodovine in geografije, upokojeni muzejski svetovalec, SI 2230 Lenart v Slovenskih goricah, marjan.tos@gmail.com. – *Marjan Toš, PhD in Historical Sciences, Professor of History and Geography, retired Museum Consultant, SI 2230 Lenart v Slovenskih goricah, marjan.tos@gmail.com.*

1.01 Original Scientific Article

UDC 929Zavrnik F., 94(497.4):636.09

Marjan Toš: Dr. Fran Zavrnik – the founding father of the Yugoslavian haematology (1888–1963) (on the occasion of the 60th anniversary of his death). Review for History and Ethnography, Maribor 94=59(2023), 4, pp. 33–53

Dr. Fran Zavrnik was a highly regarded veterinary teacher, scientist and organizer of veterinary colleges. He is credited with being the founding father of both Yugoslavian haematology and Slovenian veterinary terminology. While he and his family lived and worked in Zagreb for a long time between the World Wars, after 1945 he devoted himself to science and teaching in Slovenia. Dr. Zavrnik's hard work and efforts were instrumental in establishing the Slovenian Home as a gathering place for Slovenians in Zagreb. He was a founding member of this association on 2 October 1929. Dr. Zavrnik's contributions to the field of veterinary medicine were particularly noteworthy. He was an outstanding scientist in this field and one of the founding fathers of both Yugoslavian and Slovenian veterinary medicine. As a keen researcher and scientist, he conducted research on the cellular elements of the blood and haemopoietic organs, whether alone or with his colleagues. He also laid the foundations for the history of veterinary medicine in Slovenia.

Keywords: veterinary medicine, anatomy, histology, embryology, haematology, domestic animals, terminology, Slovene scientists.

SLOVENSKOGORIŠKI ROJAK, ZNANSTVENIK IN UNIVERZITETNI PROFESOR

Novembra 2023 je minilo okroglih 60 let od smrti uglednega slovenskega znanstvenika, pedagoškega delavca in veterinarja dr. Frana Zavrnik. Fran (Ivan) Zavrnik se je rodil 12. novembra leta 1888 v Slovenskih Goricah na Štajerskem, v vasi Zgornja Voličina v župniji Sv. Ruperta v današnji Občini Lenart v Slovenskih goricah¹. Njegovi starši, Ivan Zavernik in Jožefa Zaver-nik (rojena Vogrin), so bili majhni zemljiški posestniki. Po rojstvu otrok se je družina preselila v Jablance², v sosednjo župnijo Sv. Barbara, zato je Fran osnovno šolo končal v Koreni (Sveta Barbara v Slovenskih Goricah)³. Že ta-krat je njegov učitelj opazil, kako nadarjen je Fran, in je zato njegovemu očetu

¹ Zgornja Voličina je eno od naselij v Krajevni skupnosti (KS) Voličina v današnji Občini Lenart v Slovenskih goricah. Zasledili smo tudi navedbo, da je bil Zavrnik rojen v Strmi gori (njeni avtorji celo napačno pišejo Stara gora) v Zgornji Voličini. V nekaterih zapisih se kot datum Zavrnikovega rojstva omenja 12. februar, kar pa je očitno lapsus calami, saj je v obeh osebnih dokumentih (iz let 1925 in 1961), ki jih je napisal sam Zavrnik, kot datum rojstva naveden 12. november 1888.

² Pismo Milene Munda iz Maribora z dne 30. 11. 2023. Za njeno dragoceno pomoč ter za bogato arhivsko in slikovno gradivo iz osebnega arhiva se gospe Munda iskreno zahvaljujem.

³ Zgornja Korena je naselje v Občini Duplek. Po odpravi svetniških imen leta 1952 so nekdanjo Sv. Barbaro preimenovali v Koreno in je bila do reforme lokalne samouprave v Republiki Sloveniji leta 1994 del občine Maribor.

predlagal, naj sin nadaljuje šolanje. V tem času so številni otroci šolanje končali v četrtem razredu ljudske šole, v glavnem zaradi finančnih razlogov, saj jim večina staršev ni mogla privoščiti nadaljnjega šolanja⁴. Fran je v Mariboru končal šest razredov klasične gimnazije⁵, sedmi in osmi razred pa v Novem mestu, kjer je leta 1908 tudi maturiral. Istega leta se je na Dunaju vpisal na veterino in 11. aprila 1913 tudi diplomiral. Diplom o končani Visoki veterinarski šoli na Dunaju in diplomo o doktoratu na Dunaju, obe napisani v latinščini, sta podpisala rektor prof. dr. Theodor Panzer in promotor prof. dr. Leopold Reisinger.

Slika 1: Iz družinskega albuma Zavrnikovih (osebni arhiv Milene Munda).

Njegovo organizacijsko in raziskovalno delo se je začelo še v študijskih letih, ko je bil prvi predsednik študentskega kluba Društva slovenskih veterinarjev. Po končanem študiju se je najprej zaposlil v vasi Vransko pri Celju v Savinjski dolini. Tam je služboval od 1. junija 1913 do 31. januarja 1919. Takratni veterinarji so veterinarsko prakso opravljali po vaseh, do katerih so najpogosteje hodili kar peš. Na Vranskem je Zavrnik dočakal tudi prvo svetovno vojno,

⁴ Začetki šolstva v Koreni segajo v leto 1812. Tega leta so pri Sveti Barbari na Spodnjem Štajerskem v takratnem Avstrijskem cesarstvu pričeli graditi šolo.

⁵ Zanimivo je, da ga v zborniku *Nepozabna klasična gimnazija Maribor*, Umetniški kabinet Primoža Premzla Maribor (ur. Primož Premzl), Maribor 2023, niso posebej predstavili kot nekatere druge pomembne dijake, ki so po maturi doštudirali in postali prepoznavni javni, kulturni, politični in znanstveni delavci.

ko je bil mobiliziran v avstro-ogrsko vojsko. Najprej se je boril na ruskem bojišču (galicijskem), kasneje pa na italijanskem v provinci Trento. Po razpadu Avstro-Ogrske monarhije se je izognil italijanskim zaporom in sredi novembra leta 1918 prevzel dolžnost veterinarja v konjeniškem depoju korpusa generala Maistra v vasi Rače pri Mariboru. Med vojno, 10. avgusta 1915, se je Fran Zavrnik poročil z Avrelijo Zlato Dastich v cerkvi Maria Trost. Zanimiv je podatek, da je Deželna vlada za Slovenijo v Ljubljani z odločitvijo št. 5499, 5. aprila leta 1920, ženinu dovolila spremembo rojstnega priimka iz Zavrnik v Zavrnik.

1. februarja 1919 je Zavrnik prešel v civilno službo in postal okrajni veterinar na Ptuj. Takrat je bila ustanovljena tudi prva slovenska administracija, tako da je imel Zavrnik na Ptuj polne roke dela. Tam je ostal do 6. oktobra 1919. Istega leta ga je profesor Podaubsky, ustanovitelj Visoke veterinarske šole v Zagrebu, povabil, naj sprejme profesorsko mesto na katedri za histologijo in embriologijo. Podaubskega naj bi na Zavrnik opozoril profesor Plasaj. Zavrnik je ponudbo sprejel. Medtem je bil 1. novembra 1919 premeščen v Mursko Soboto k civilnemu komisariatu za Prekmurje⁶. Tam je dobil nalogo, naj organizira veterinarsko službo. Zavrnik je v Murski Soboti ostal do 22. januarja 1921.⁷ Od tam je odšel v Zagreb, kjer je 23. januarja 1921 postal redni profesor in predstojnik katedre za histologijo in embriologijo na Visoki veterinarski šoli. Ta dan velja tudi za ustanovni dan Zavoda za histologijo in embriologijo, čeprav je bil formalno ustanovljen šele 12. aprila 1922. V Zagreb se je vozil s Ptuja, saj je bilo takrat nemogoče dobiti stanovanje v Zagrebu. Določene izkušnje za poučevanje teh dveh predmetov je imel iz dela v histološkem laboratoriju na Dunaju pri profesorju Schumacherju. S predavanji je začel 30. novembra 1921, trajala pa so tri semestre. Istega leta je postal rektor te šole (1921/1922), naslednji dve leti pa je bil prorektor (1922/1923 in 1923/1924). V času, ko je prevzel mesto rektorja, je obstajala velika nevarnost, da bodo šolo zaprli, in to zaradi slabega odnosa intelektualnih krogov do nezadostno uveljavljenega veterinarstva. Zavrnik je izredno zaslužen za ohranitev šole in za odpiranje višjih semestrov. Že v času študija se je začel ukvarjati s histologijo in embriologijo kot demonstrator na zavodu profesorja Schumacherja, kjer

---

⁶ Do priključitve Prekmurja h Kraljevini SHS je po nalogu pariške mirovne konference prišlo 12. avgusta 1919. Vojska kraljevine SHS je tega dne pod vodstvom generala Krste Smiljanića vkorakala v Prekmurje. Iz Maribora so prišle vojaške enote pod poveljstvom hrvaškega podpolkovnika Vladimirja Uzorinca. Dan pozneje je vojska brez boja zasedla celotno ozemlje, ki je v skladu s sklepi pariške mirovne konference pripadlo Kraljevini SHS. Vojska je nato 17. avgusta v Beltincih predala upravo nad Prekmurjem civilnemu upravitelju Lajnšicu. Ob tej priložnosti se je na množičnem zborovanju v Beltincih zbralo več kot 20.000 ljudi, ki so podprli priključitev Prekmurja k matični domovini.

⁷ Filip Škiljan, Fran Zavrnik, Zagreb, 2019, 10.

je začel pripravljati disertacijo s področja histologije. Doktoriral je 11. julija 1914 s temo »Beiträge zum histologischen Bau der Aorta und einiger anderer Arterien des Pferdes, sowie Untersuchungen an der Pferdeaorta in den verschiedenen Al⁸. Z znanstveno raziskovanim delom je nato nadaljeval vse do pozne starosti in se uveljavil kot eden največjih veterinarskih strokovnjakov v nekdanjem jugoslovanskem in celo evropskem prostoru. O tem priča njegova bogata znanstvena bibliografija, ki navajamo ob koncu prispevka.

USTANOVITELJ SLOVENSKEGA DRUŠTVA V ZAGREBU

Za časa Kraljevine Jugoslavije⁹ je Zavrnik v Zagrebu ustanovil slovensko društvo, iz katerega se je kasneje razvilo današnje Kulturno-prosvetno društvo Slovenski dom. Fran Zavrnik je 2. oktobra leta 1929 sklical prvi delovni sestanek, ki je potekal v prostorih zagrebške izpostave ljubljanskega dnevnika Jutro v Gundulićeve ulici št. 29. Na sestanek je prišel dobro pripravljen in je zbranim predstavil namen ustanovitve in cilje društva. Dogovorili so se, da ga bodo poimenovali Slovenska knjižnica in čitalnica. Zavrnik je postal predsednik ustanovnega odbora, medtem ko so za podpredsednika izbrali dr. Borisa Zarnika. Ostali člani odbora so bili Hugo Rumpert, Fran Kogoj, Radoje Hudoklin, Vladimir Vaupotič, Garšelin (ime ni znano), Franc Zdolšek, Robert Zalokar, Avgust Arselin in Hinko Nučič. Na prvem sestanku so se dogovorili o društvenih pravilih za delovanje in jih poslali redarstvu v Zagrebu, ki jih je moralo potrditi. Zanimivo je, da je novo društvo (Slovenska knjižnica in čitalnica) moralo pridobiti soglasje Slovenskega prosvetnega društva v Zagrebu, ki je bilo ustanovljeno leto poprej, da se strinjajo z ustanovitvijo novega slovenskega društva v Zagrebu. Po razpoložljivih podatkih lahko ocenimo, da so številni zagrebški Slovenci takrat delovali istočasno v obeh društvih.

Po uvedbi šestojanuarske diktature so morali ukiniti nacionalna imena posameznih društev in tako so državni organi od Slovenske knjižnice in čitalnice zahtevali, naj spremeni ime. Zato so se 30. oktobra 1929 člani ustanovnega odbora odločili za novo ime Narodna knjižnica in čitalnica (NAKIČ). Dopis o novem imenu društva je dr. Zavrnik poslal zagrebškemu redarstvu in 9. novembra 1929 je veliki župan zagrebških oblasti potrdil pravila delovanja društva.

---

⁸ Filip Škiljan, Fran Zavrnik, Zagreb, 2019, 8.

⁹ Kraljevina Jugoslavija je bila država, ki je nastala leta 1929 s preimenovanjem Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev. Formalno je bila ukinjena po drugi svetovni vojni, ko je ustavodajna skupščina 29. novembra 1945 razglasila ustanovitev Federativne ljudske republike Jugoslavije.

Slika 2: Prof. Zavrnik na Velebitu (osebni arhiv Milene Munda).

Ustanovitev društva so objavili številni tedanji dnevniki, Obzor, Jutarnji list in Novosti. Odbor je poskrbel za izdelavo vpisnih list in članskih izkaznic. Kmalu so dobili tudi prve knjige, ki jih je uredništvo časopisa Jutro podarilo NAKIČ-u. Leta 1930 so imeli v knjižnici že 1295 knjig; od tega je bilo 952 knjig v slovenščini, 150 v hrvaščini in 193 v nemščini. Knjižnica je bila odprta dvakrat tedensko ter v nedeljo dopoldne. Število knjig je hitro raslo in do oktobra leta 1932 je bilo v knjižnici že 2600 naslovov. V štirih mesecih od ustanovitve je društvo štelo že 211 članov. Že v začetnem obdobju so ustanovili šahovsko sekcijo, organizirali plesni tečaj in vse je bilo pripravljeno tudi za ustanovitev pevskega zbora in za začetek javnih predavanj. Dr. Fran Zavrnik je bil predsednik društva do 3. skupščine 26. februarja 1933. Takrat je bil za predsednika izbran dr. Boris Zarnik, ki je vodil društvo do leta 1938, ko ga je ponovno za leto dni prevzel dr. Fran Zavrnik (1938–1939). Prostori društva so bili do leta 1934 v Gunduličevi ulici št. 29, potem pa so se preselili v Ulico kraljice Marije¹⁰ (današnja Hebrangova), od leta 1938 pa v Berislavičevo ulico št. 11.

¹⁰ Kraljica Marija je bila tretja hčerka romunskega kralja Ferdinanda, rojena leta 1900. Ni bila le lepa, temveč tudi pametna, saj je poleg romunščine tekoče govorila še angleško,

Članstvo društva je od ustanovitve naprej hitro raslo in leta 1930 je štelo že 1023 članov. Od tega je bilo 270 delavcev in nameščencev, 170 obrtnikov in trgovcev, 105 obrtniških in trgovskih pomočnikov, 20 svobodnih akademskih poklicev, 265 uradnikov, 97 dijakov in 106 gospodinj. Zavrnik se je med delovanjem v NAKIČ-u najbolj izpostavil z organizacijo javnih predavanj in z ustanovitvijo glasila *Odmev*. Največ javnih predavanj v organizaciji NAKIČ-a sta imela prav Fran Zavrnik in Boris Zarnik. Zaradi velikega števila predavanj je Narodni dom, kot se je NAKIČ imenoval od leta 1936, leta 1937 dobil častni naslov *Drugega ljudskega učilišča* v Zagrebu. Glasilo *Odmev* je bilo za zagrebške Slovence zelo pomembno, čeprav je izhajalo samo leta 1932.

* * *

»Njegova prva ljubezen je bilo znanstveno raziskovanje posameznih vej veterine, čemur je posvetil vse svoje življenje. Ker pa ga je usoda pripeljala na Hrvaško, je želel povezati Slovence, ki jih je bilo takrat tukaj zelo veliko. Pred prvo svetovno vojno je bilo namreč v Zagrebu kar 14 odstotkov Slovencev in zato je bilo smiselno ustanoviti društvo, kjer bi se zbirali Slovenci. In tako je Fran Zavrnik leta 1929 začel s pobudo o ustanovitvi današnjega Kulturno prosvetnega društva Slovenski dom.«¹¹

V sklopu proslave 1. decembra¹² je uredništvo časopisa *Odmev* objavilo njegov tekst o Dnevu združitve. V njem je takole zapisal: *»Naša Jugoslavija je nastala z našo voljo. Volja naroda je velika stvar. Ta volja se je rodila iz srca, razuma pa je bilo malo. Malo pogledov je bilo takrat uperjenih v prihodnost ... V glavnem si večina ljudi takrat ni razbijala glave z neizpodbitno resnico, da je z vsakim mladim gospodarstvom težko. Moramo zasukati rokave in na delo ... Pojem države nam ni povsem jasen, ko pa smo državo, pri tem mislim na Avstrijo, videli kot nekaj, kar je treba porušiti. Naučili smo se rušiti, ne pa zidati in graditi. V tem smislu je bil najbolj realen naš kmet, ker je menil, da bo moral*

---

nemško in francosko. Po poroki z jugoslovanskim kraljem Aleksandrom I. 8. junija 1922 pa se je zelo hitro naučila tudi srbsčine. Pravijo, da je med ljudmi postala priljubljena že pred poroko, ko je z balkona Starega dvora, potem ko je prvič prišla v svojo novo domovino, zbrane pozdravila: *»Ja vam od srca blagodarim!«*

Marija in Aleksander sta postala vzor za vse evropske kraljevske pare, saj sta živela skladno in umaknjeno. Zakon je bil kronan s tremi sinovi. Rade so jo imele vaščanke in meščanke, saj je odpirala nove šole, bolnice, vrtce in darovala dobrodelnim organizacijam. Pridnim, a revnim otrokom je pomagala, da so lahko nadaljevali šolanje (prim. <https://www.istorijskizabavnik.rs/blog/2019/9/15/ru80q6hdzjtz53pvxvwaoti3su5rz> z dne 30.11. 2023).

¹¹ www.prvi.rtvsl.si/podcast/sotocja z dne 30. 11. 2023.

¹² *Dan ujedinjenja* (ustanovitev prve jugoslovanske države SHS 1918).

davke plačevati enako kot doslej, vendar jih bo zdaj plačeval zase. Samo kot močen, enoten narod se lahko upremo, kot posamezniki pa smo izgubljeni. S suženjstvom naroda pride tudi gospodarsko suženjstvo.»¹³ Zavrnikovo izrazito projugoslovansko stališče prihaja do izraza predvsem v naslednjih besedah: »Če slišimo nekoga, da govori proti svoji državi, ga moramo spomniti, da govori proti sebi. Lahko nasprotujemo vladi, vendar nikoli državi. Domovina ima vedno prav, kot pravijo Američani, če pa tako ne mislimo, naj nam bo 1. december v opomin, da krenemo na pravo pot in tako najboljše praznujemo naš narodni praznik ...«¹⁴

ZAVRNIKOVA USODA V ČASU DRUGE SVETOVNE VOJNE V NEODVISNI DRŽAVI HRVAŠKI (NDH)

Aprilski napad sil osi na Kraljevino Jugoslavijo je Zavrnik dočakal v Zagrebu, kjer je bila ustanovljena Neodvisna država Hrvaška (NDH). To je bila marionetna država, ki je nastala na območju današnje Hrvaške in Bosne in Hercegovine po razpadu Kraljevine Jugoslavije. 10. aprila 1941 je namestnik ustaškega vodje Anteja Pavelića Slavko Kvaternik v Zagrebu razglasil NDH z blagoslovom Tretjega rajha in Italije, ki sta okupirala ta del Jugoslavije¹⁵. Po ustanovitvi NDH je 18. junija 1941 Ante Pavelić Frana Zavrnika upokojil kot rednega profesorja Veterinarske fakultete hrvaške univerze v Zagrebu. Te dolžnosti so ga razrešili 7. avgusta. Prejel je pokojnino v višini 94,10 % plače in 70 % dodatka na položaj (5.698,75 kun). O tem obdobju njegovega življenja ni veliko podatkov. Zavrnik je namreč pripadal prostozidarski loži »*Maksimilijan Vrhovec*« v Zagrebu in so ga prijeli skupaj z drugimi prostozidarji jeseni leta 1941.¹⁶ Zdi se, da je bil član prostozidarske lože že od leta 1920. Prostozidarji zaradi svojih kozmopolitskih in liberalnih pogledov na svet za

¹³ Odmev, leto 1, št. 2, 1 in Filip Škiljan, Fran Zavrnik, Zagreb, 2019, 24–26.

¹⁴ Odmev, leto 1, št. 2, 1 in Filip Škiljan, Franc Zavrnik, Zagreb, 2019, 26.

¹⁵ www.plus.cobiss.net; NDH – Neodvisna država Hrvaška = Independent State of Croatia (1941–1945) in Leksikon Sova, Ljubljana 2006. Neodvisna država Hrvaška je obstajala do leta 1945, njene oborožene sile in številni civilisti pa so se umaknili proti Avstriji, da bi se predali zahodnim zaveznikom. Britanska vojska jih je ustavila pri v Pliberku na avstrijskem Koroškem in jih predala jugoslovanskim partizanom. S to izročitvijo so se začeli še bolj množično nadaljevati poboji izročenih na »križevem potu« od taborišča do taborišča vse do romunske in bolgarske meje. V povojnih komunističnih pobojih je bilo med »križevim potem« pobitih na deset tisoče Hrvatov.

¹⁶ Prostozidárstvo je mednarodno »bratsko« društvo. Člani tega društva se združujejo v posameznih enotah – ložah, in si delijo podobne ideale moralne in metafizične narave. Pojavljajo se različna tolmačenja o opredeljenosti te organizacije tako do religije kot do drugih nazorskih vprašanj. Zavrnik je bil član prostozidarske lože od leta 1920.

naciste in ustaše niso bili sprejemljivi, zato so jih tudi preganjali. Prav tako so bili najpogosteje zelo projugoslovansko orientirani, kar je ustaše posebej motilo. Po nekaj posamičnih aretacijah prostožidarjev so v noči z 10. na 11. november 1941 sledile množične aretacije. Aretirane so drugega za drugim odpeljali v prostore zagrebškega redarstva v Đorđićevi ulici. Ko so vse zbrali po skupinah, so jih še isto noč prepeljali v zapor na Savski cesti. Tam so jih vse skupaj zaprli v eno sobo, po štirideset ljudi skupaj. Samo nekaj posameznikov iz te skupine so po posredovanju ljudi na visokih položajih izpustili na prostost. Iz Savske ceste so prostožidarje 12. novembra odpeljali na glavno železniško postajo, kjer se jim je pridružilo pet aretiranih hrvaških politikov. 13. novembra so prispeli v zapor Stara Gradiška¹⁷, kjer so jih razporedili v dveh prostorih zaporniške bolnišnice, imenovane »Hotel Gagro«. Prostožidarjem so posebej zamerili, ker so se borili proti katolicizmu in se niso spopadali s pripadniki pravoslavne vere in starokatoliki. Dr. Fran Zavrnik je že 16. avgusta 1921 skupaj s svojo soprogo in tremi otroki prešel s katoliške na pravoslavno vero. Razlogov za takšno odločitev ne poznamo. Najbrž je želel boljše delovno mesto, napredovanje in višje prihodke. Verjetno je pričakoval, da bo kot pravoslavni vernik imel več možnosti za osebni razvoj in za boljše materialne pogoje za preživljanje družine. V nemirnih časih druge svetovne vojne se je Zavrnik z družino vred spreobrnil nazaj in postal katolik. To je storilo tudi večje število drugih pravoslavnih vernikov v Zagrebu. Vrnitev v katoliško vero mu je odobril Nadškofovski duhovni sedež 16. julija 1941, kar se je tudi zgodilo 21. julija v Župniji Svetega Marka. A spreobrnitev iz pravoslavne v katoliško vero Zavrniku ni pomagala, da ga ne bi skupaj z ostalimi prostožidarji zaprli v taborišču Stara Gradiška. Skupaj s Franom Zavrnikom so bili zaprti še prostožidarji dr. Antun Barac, dr. Josip Badalić, Krešimir Baranović, dr. Ivo Belin, dr. Zvonimir Bratanić, Mirko Breyer, Krešimir Brovet, dr. Mirko Deanović, dr. Branko Dragišić, dr. Nikola Fink, Milan Glazer, ing. Juraj Horvat, Radoslav Horvat, dr. Ivo Ivančević, ing. Banimir Iveković, ing. Mate Jurković, dr. Ante Kandijaš, dr. Natko Katičić, dr. Vlatko Katičić, dr. Marko Kostrenčić, dr. Janko Košćević, Zvonimir Maravić, dr. Ante Mudrinić, dr. Grga Novak, Vladimir Očić, Dušan Plavšić, dr. Jozo Poduje, ing. Božidar Prikrl, dr. Marko Ružić, ing. Ferdinand Šega, dr. Ljudevit Šplajt, dr. Stanko Švrljuga, dr. Fran Tućan, Janko Vivoda, dr. Slavko Zimmerman, ing. Vlado Žepić. Šlo je za smetano hrvaške inteligence, za znanstvenike, politike,

¹⁷ Stara Gradiška je bilo koncentracijsko in uničevalno taborišče v Neodvisni državi Hrvatski med drugo svetovno vojno. Taborišče je bilo zgrajeno posebej za ženske in otroke srbske, judovske in romske narodnosti. Med žrtvami so bili tudi komunistični in protifašistični Hrvati in Bošnjaki.

pravnike, trgovce, torej za vplivne ljudi iz časov Kraljevine Jugoslavije. Iz Stare Gradiške so Zavrnika skupaj z drugimi zaprtimi prostozidarji zaprli v Koncentracijsko taborišče Jasenovac¹⁸.

Slika 3: Spomenk žrtvam taborišča Jasenovac, v katerem je bil zaprt tudi dr. Zavrnik (arhiv Svobodna beseda, Ljubljana).

Prostozidarje so izpuščali iz taborišča posamično ali v manjših skupinah. Med zadnjimi so izpustili tudi Frana Zavrnika. Kot je zapisano v policijskem kartonu, so ga izpustili 11. junija 1942. Zaposlil se je na Oddelku za nakupe iz tujine knjigarne Čelap v Zagrebu, kjer je ostal do 31. maja 1945¹⁹. O tem obdobju njegovega življenja ni veliko podatkov.

¹⁸ Koncentracijsko taborišče Jasenovac je bilo koncentracijsko (uničevalno) taborišče med drugo svetovno vojno v mestu Jasenovac, ki je bilo takrat del NDH. Taborišče je bilo ustanovljeno avgusta leta 1941, ko so vanj pripeljali prve ujetnike iz Sarajeva, in razpuščeno aprila leta 1945. Namenjeno je bilo predvsem uničevanju Srbov, vendar so v njem množično ubijali tudi hrvaške antifašiste, Rome in Slovence (med njimi je bilo tudi več slovenskih duhovnikov). Eden od Zavrnikovih zaprtih tovarišev opisuje razmere v tem taborišču: »Končna rešitev: prihod v Jasenovac. Hoja po blatni cesti skozi opustelo mesto ... Ali je bila to le slučajnost, ali pa je bilo namerno pripravljeno, samo da bi nas zastrašili, ali pa se je v zadnjem trenutku nekaj spremenilo, mi tega nismo vedeli. Kar naenkrat so začeli kričati in nas porivati v tesne vrste, pred zid; začeli so polniti puške z ostrimi naboji; bodala so namazali z oljem, da bi lažje prodrli.«

¹⁹ Filip Škiljan, Fran Zavrnik, Zagreb, 2019, 38. Avtor je izjemno objektivno opisal Zavrnikovo društveno in predvsem pedagoško-znanstveno delovanje v Zagrebu. Njegova knjiga je pomembni vir podatkov in je napisana dvojezično, v hrvaškem in slovenskem jeziku. Gospa Munda mi jo je podarila v osebno last in za to se ji še posebej zahvaljujem.

VRNITEV V SLOVENIJO IN BOGATA UNIVERZITETNO-ZNANSTVENA KARIERA

Nekaj dni po koncu druge svetovne vojne, v maju leta 1945, je Zavrnik dobil ustno povabilo Marjana Pavšiča in pismeno povabilo Milana Dolenca iz Ljubljane, da bi poskušal organizirati Veterinarsko fakulteto v Ljubljani²⁰. Od 1. junija 1945 do 30. junija 1946 je bil Zavrnik zaposlen kot referent za veterinarstvo na Kmetijskem ministrstvu Slovenije. V tem času je začel ljubiteljsko zbirati in zapisovati veterinarske izraze (termine), s katerimi je kasneje sodeloval pri nastajanju Veterinarskega terminološkega slovarja. Na tem področju je opravil izjemno pomembno znanstveno delo.

Slika 4: Prof. Zavrnik na vrhu Triglava (osebni arhiv Milene Munda).

Od 1. julija 1946 do 31. marca 1947 je bil ravnatelj Veterinarskega znanstvenega zavoda Slovenije. Tam je 1. aprila 1947 organiziral hematološki oddelek. Novembra 1947 je zapustil zavod in postal redni profesor na Fakulteti za agronomijo in gozdarstvo v Ljubljani, kjer je predaval na katedri za fiziologijo z anatomijo, histologijo in embriologijo. Prva vlada NR Slovenije je po osvoboditvi pozvala profesorja Zavrnika v Ljubljano predvsem z nalogo, naj

²⁰ Veterinarska fakulteta je fakulteta, ki je članica Univerze v Ljubljani. Fakulteta je bila ustanovljena leta 1953 kot oddelek takratne Fakultete za agronomijo, gozdarstvo in veterinarstvo v Ljubljani. Samostojna članica univerze je od leta 1990.

v skladu s sklepi in stališči slovenskega narodnoosvobodilnega sveta iz leta 1944 ustanovi Veterinarsko fakulteto v Ljubljani. Veterinarski znanstveni zavod Slovenije je bil predhodnica fakultete. Od leta 1947 do 1951 je predaval tudi na srednji veterinarski šoli v Ljubljani, med leti 1950 in 1953 pa je kot strokovnjak republiške vlade in Fakultete za agronomijo in gozdarstvo vodil akcijo ustanovitve Veterinarskega oddelka na tej fakulteti. Tam je predaval anatomijo in fiziologijo domačih živali.

Slika 5: S študenti na planinarjenju (osebni arhiv Milene Munda).

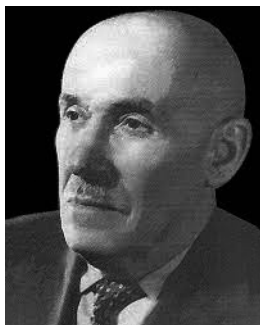
Leta 1954 je bil imenovan za matičarja nove visoke šole, Fakultete za agronomijo, gozdarstvo in veterinarstvo v Ljubljani. Istočasno je prevzel Katedro za anatomijo, histologijo in embriologijo na Veterinarskem oddelku te fakultete, ki je kasneje dobila imena Biotehniška fakulteta²¹. Bil je tudi dekan te fakultete v letih 1955/1956 in 1956/1957²². Zavrnikova znanost uvršča med nosilce jugoslovanske veterinarske znanosti, saj si je že od študija naprej prizadeval za napredek stroke. Pod njegovim mentorstvom se je jugoslovanska hematologija zelo razvila in dosegla svetovno raven. Njegova dela in dela njegovih učencev navaja domača in tuja literatura. Mnogo se je ukvarjal s splošno histologijo, mikroskopskimi analizami, osifikacijo, ontogenezo in placentacijo ter z

²¹ Biotehnična fakulteta v Ljubljani je fakulteta, ki je članica Univerze v Ljubljani, s sedežem na Jamnikarjevi 101 v Ljubljani. Nastala je 8. maja 1947 kot Agronomska fakulteta v Ljubljani, ki so ji kasneje dodali oddelke za gozdarstvo, veterinarstvo in živinorejo.

²² Filip Škiljan, Fran Zavrnik, Zagreb, 2019, 40, Podatki za povojno obdobje Zavrnikovega življenja in dela so povzeti iz: T. Varičak, Profesor dr. Fran I. Zavrnik v: Zbornik Biotehniške Fakultete Univerze v Ljubljani. Veterinarstvo. Veterinary Issue, Letn. 10, št. 1 (1973), str. 5–28 in v Zaslужni veterinarji Hrvatske (ur. S. Rapić), Zagreb 1976, 91–94.

analizo trajanja gravidnosti domačih živali. Ves čas je preučeval tudi zgodovino slovenskega in jugoslovanskega veterinarstva. Med študenti je znal buditi zanimanje za znanstveno delo in bil mentor 25 doktorskim delom iz veterine. Veliko je prispeval k razvoju modernega veterinarskega študija v Zagrebu in v Ljubljani²³.

Od leta 1956 je Zavrnik sodeloval z akademikom profesorjem A. Koširjem, s katerim je izdelal slovensko medicinsko terminologijo. Bil je tudi predsednik komisije za medicinsko-veterinarsko terminologijo Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Sodeloval je v delu Združenja anatomov Jugoslavije, v Društvu za zgodovino medicine, farmacije in veterine, v Društvu visokošolskih učiteljev ter v Zvezi društev veterinarjev in veterinarskih tehnikov SR Slovenije. Umrl je 17. februarja leta 1963 in je pokopan na ljubljanskih Žalah²⁴.

Slika 6: Prof. dr. Fran Zavrnik po upokojitvi (osebni arhiv Milene Munda).

V zakonu so se Franu Zavrniku rodili 4 otroci: Velimir, roj. 15. maja 1916, Oldrich, roj. 29. septembra 1919, Ljubica, roj., 7. julija 1921, in Gorazd, roj. 8. septembra 1929.

Oldrich Zavrnik, dr. medicine, specialist, pulmolog, je po koncu služenja vojaškega roka takoj po končani drugi svetovni vojni ostal v JLA, kjer je v Ljubljani opravljal delo zdravnika v vojaški bolnici Mladika²⁵. Vodil je oddelek za pulmologijo do upokojitve in dosegel vojaški čin podpolkovnika JLA. Takoj po vojni je bil za krajši čas zdravnik v vojaški bolnici na Gosposvetski

²³ Stefančič, A., Adamič, F.: Zavrnik, Fran (1888–1963). *Slovenska biografija*. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi858875/#slovenski-biografski-leksikon> (7. november 2023). Izvirna objava v: *Slovenski biografski leksikon: 14. zv. Vode - Zdešar*. Jože Munda et al. Ljubljana, Slovenska akademija znanosti in umetnosti Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 1986.

²⁴ Ibid., 42 in T. Anžur, »Naravoslovne znanosti in ustanovitev Biotehnične fakultete« v: *Kronika (Biotehnična fakulteta)*, l. 49, št. 3 (2001.), 242.

²⁵ Danes je v tej stavbi sedež Ministrstva za zunanje zadeve Republike Slovenije.

cesti²⁶ v Mariboru. Z ukazom armadnih oblasti je bil premeščen v Ljubljano in tam delal do upokojitve. Umrli je 19. avgusta 1983 in je pokopan na ljubljanskih Žalah. **Ljubica Zavrnik, por. Vučetić**, dr. medicine, specialistka interne med. revmatologije, športna zdravnica Slovenske športne zveze. V Ljubljani je živela do upokojitve in smrti 27. junija 2005. Tudi ona je pokopana na Žalah. **Gorazd Zavrnik**, dr. med. pulmolog, zdravnik in gorski reševalec za helikoptersko reševanje. Zaposlen je bil v Zdravstvenem domu Kranj vse do smrti 29. junija 1979. Na reševalni akciji v Karavankah, nedaleč od Češke koče nad Jezerskim, je reševalni helikopter strmoglavil. V strmoglavljenju so umrli sopotniki, pilot, ponesrečenec in zdravnik Gorazd Zavrnik. Pred smrtjo je živel z družino v Kranju, pokopan pa je na ljubljanskem pokopališču Žale.

Slika 7: Družina dr. Frana Zavrnik (od leve proti desni – v prvi vrsti sedijo soproga Avrelija Zlata, Gorazd najmlajši sin, Fran Zavrnik; v drugi vrsti od leve proti desni stojijo Velimir Zavrnik, najstarejši sin²⁷, tretjerojena hčerka Ljubica Zavrnik in drugorojeni sin Oldrich Zavrnik (osebni arhiv Milene Munda).

Po njegovi veterinarski strokovni poti je šel sin **dr. Velimir Zavrnik**. Rodil se je 15. maja 1916 na Dunaju, umrl pa 6. julija 1986 v Mariboru. Osnovno šolo je obiskoval na Ptuj in v Zagrebu, kjer je nadaljeval šolanje na realni

²⁶ V zdajšnji stavbi III. gimnazije Maribor.

²⁷ Oče Milene Zavrnik, ki je veliko pomagala z informacijami o družini Zavrnik.

gimnaziji med leti 1926–1934. Po maturi je med leti 1934–1940 študiral veterino v Zagrebu in tam doktoriral. Po kapitulaciji Kraljevine Jugoslavije in ustanovitvi NDH leta 1941 se je iz Zagreba umaknil v Srbijo in do leta 1944 delal v kobilarni Ljubičevo pri Požarevcu. Od tam se je pred četniki umaknil v Avstrijo (Dobersberg), od decembra 1944 do osvoboditve pa je bil zaprt v gestapovskih zaporih na Dunaju. Po vrnitvi v domovino je bil okrajni veterinar v Lenartu v Slov. goricah, kjer je leta 1945 osnoval prvo veterinarsko ambulanto v Sloveniji. Od leta 1952 je bil v Mariboru okrajni veterinar, od 1955 občinski veterinarski inšpektor in od 1978 do upokojitve leta 1982 inšpektor pri Veterinarskem zavodu. Leta 1984 je bil habilitiran za docenta (za predmet zgodovina veterinarstva) na veterinarskem oddelku Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani. Bil je član medikohistorične sekcije Slovenskega zdravniškega društva v Mariboru²⁸, Društva za zgodovino zdravstvene kulture Jugoslavije, Svetovnega društva za zgodovino veterinarske medicine in predsednik sekcije za zgodovino veterinarstva pri Zvezi veterinarjev in veterinarskih tehnikov Jugoslavije²⁹.

Slika 8: Po očetovih stopnjah je šel tudi sin prof. dr. Velimir Zavrnik (osebni arhiv Milene Munda).

²⁸ Velimir Zavrnik je bil med najbolj aktivnimi člani te sekcije in je zbral veliko gradiva o zgodovini veterinarstva na Štajerskem in v Sloveniji. V tem obdobju so bili namreč člani te sekcije tudi veterinarji in Zavrniku lahko uvrstimo ob bok najaktivnejših strokovnih sodelavcev te sekcije. Zavrnik je aktivno deloval tudi v organih sekcije. Izjava prim. prof. dr. Elka Borka z dne 1. decembra 2023.

²⁹ France Adamič, Velimir Zavrnik (1916–1986). *Slovenska biografija*. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi859101/#slovenski-biografski-leksikon> (25. november 2023). Izvirna objava v: *Slovenski biografski leksikon: 14. zv. Vode - Zdešar*. Jože Munda et al. Ljubljana, Slovenska akademija znanosti in umetnosti Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 1986.

BIBLIOGRAFIJA NAJPOMEMBNEJŠIH DEL DR. FRANA ZAVRNIKA

Zavrník, F., Beiträge zum histologischen Bau der Pferdeaorta. Diss. Wien 1914, Jber. Vet. Med. 41/42 (za god. 1912 i 1922), Berlin 1924. str. 296.

Zavrník, F., Beiträge zum histologischen Bau der Pferdeaorta. Diss. Wien 1914, ref. Ellenberger-Schütz: Jber.

Vet. Med. Zavrník F., Nekoliko o veterinarskem studiju. Mladina I 1922.

Zavrník F., O razvitku veterinarstva. Nova Europa 8 (1923.), 433–442.

Zavrník, F., Histologija i mikroskopska anatomija. Skripta, Zagreb 1925. pp 125.

Zavrník, F., Prof. dr. Jovan Čokor (Csokor).

Jug. Vet. Glasnik, 6 (1926), 69–93. Zavrník, F., Jedan pokus da se osnuje veterinarska škola u Zagrebu, Jug. Vet. Glasnik, 6(1926), 99–104.

Zavrník, F., Radi Megušarja. Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo 7/8 (1927), 345–348.

Zavrník, F., Dunajski biolog Kammerer in slovenski biolog Megušar. Življenje in svet 1 (1927), 345–348.

Zavrník, F., Veterinarstvo. Pojam, studij, zadaća, njegovo značenje za normalno gospodarstvo i perspektive za budućnost. Zagreb. Knjižara Prestini, 1928. pp. 63.

Zavrník, F., O pitanju Veterinarskog fakulteta. Poljoprivredni glasnik, 8(1928), 1–2.

Zavrník, F., Veterinarstvo. Stanojević-Narodna enciklopedija, 1924 do 1928. Beograd.

Zavrník, F., Kronacher naseldnik Hansena. Jug. vet. glasnik, 9 (1929), 53.

Zavrník, F., Otkriće nadgrobnog spomenika prof. Ublu. Jug. vet. glasnik, 9 (1929), 197–200.

Zavrník, F., Iz naše stručne literature. Osvrt na knjigu inspektora Dragutina Pozajića. Novosti 23, 94, 1929. | 45 |

Zavrník, F., Tabele o trajanju seksualnog ciklusa, razvoja zametka, probijanju i mijenjaju zubnika kod domaćih životinja. Jug. vet. kalendar 1, (1930), 517–523.

Zavrník, F., Kako se dolazi do stručne spreme. Jug. vet. kalendar 1 (1930), 536–564.

Zavrník, F., Veterinarsko obrazovanje i stručno usavršavanje. Jug. vet. glasnik, 10 (1930), 208–210.

Zavrník F., Naša veterinarska historija. Jug. vet. glasnik 11 (1931), 248–256.

Zavrník F., Nešto o liječnicima veterinarima. Liječnički vjesnik, 53 (1931), 385–390.

Zavrník, F., Ježić, J., Izveštaj o ekskurziji apsoluta Veterinarskog fakulteta u god. 1931. Jug. vet. glasnik, 12 (1932), 289–295.

Zavrník, F., Veterinärwesen und Ausfuhr von Vieh und tierischen Produkten. Morgenblatt 57, br. 234, str. 6, 1932.

Zavrník, F., Seksualni hormoni. Jug. vet. glasnik, 12 (1932), 417–420.

Zavrník, F., Veterinarstvo u poljoprivredi. Novosti 26, br. 240, str. 5, 1932.

- Zavrnik, F., Uloga veterinarar u našoj poljoprivredi. Povodom izložbe i kongresa od 3.-12. IX. 1932. Narodne novine 98, br. 201, str. 6, 1932.
- Zavrnik, F., Kako je zdravlje naše stoke zaštićeno. Jug. vet. glasnik, 14 (1934), 273–292.
- Zavrnik, F., Mikič F., Über das normale Blutbild unserer Haustiere, ein Vorschlag zur einheitlichen Untersuchung, Vet. arhiv 5(1935), 324–339.
- Zavrnik, F., Biologija i medicina. Jug. vet. glasnik, 15 (1935), 164–166.
- Zavrnik, F., Mikič, F., O broju eritrocita domaće svinje, Biometričko-hematološka analiza Rojkove radnje I. Vet. arhiv 6 (1936), 69–93.
- Zavrnik, F., Propisi o nostrifikaciji diplome. Jug. vet. kalendar 2 (1936), 946.
- Zavrnik, F., O veterinarskoj službi, Javnost 2 (1936), 230–232.
- Zavrnik, F., Tabele o trajanju seksualnog ciklusa, razvoju zametka, probijanju zubnika domaćih životinja. Jug. vet. kalendar 2 (1936), 770–775.
- Zavrnik, F., O kolektivnim i tačnijim metodama medicinskih istraživanja. Jug. vet. glasnik, 17 (1937), 137–142.
- Zavrnik, F., Mikič F., O broju eritrocita domaće svinje. Biometričko-hematološka analiza Rokove radnje II. Vet. arhiv 7 (1937), 71–116.
- Zavrnik, F., Bajer Zl., Histologija i mikroskopska anatomija, Skripta, Zagreb 1940., Klub studenata vet. med. 4, 290 + (6) str.
- Zavrnik, F., Ilančić D., O trajanju bremenitosti naših lipicanaca. (O trajanju bremenitosti konja u Jugoslaviji). Arhiv Minist. poljopr. 7 (1940), 1–29.
- Zavrnik, F., O trajanju intrauterinog razvoja konja. Zbornik prirodoslovnog društva Ljubljana 2 (1941), 101–103.
- Zavrnik, F., O trajanju brejosti konja. Prirodoslovne razprave. Ljubljana 1941.
- Zavrnik, F., Ilančić D., O trajanju bremenitosti naših noniusa. Vet. arhiv 11(1941), 405–424.
- Zavrnik, F., Mikič F., O broju trombocita kod domaće svinje. Biometričko-hematološka analiza Rojkove radnje III. Vet. arhiv 11 (1941), 477–509.
- Zavrnik, F., Veterinar varuje tudi ljudsko zdravlje. Umni kmetovalec 17 (1947), 133.
- Zavrnik, F., Anatomija, fiziologija in histologija domaćih živali. Skripta za srednjo vet. šolo 4, 546, Ljubljana 1947.
- Zavrnik, F., Zaštita zdravlja naših domaćih živali. Koledar OF 1947, pp. 128–130.
- Zavrnik, F., Fiziologija z osnovami anatomije domaćih živali. Skripta za študente agronomije, Ljubljana 1949, pp. 303.
- Zavrnik, F., Fiziologija z osnovami anatomije domaćih živali. Skripta za študente agronomije, I. del 4, 79 str., II. del 4, 156 str., Ljubljana 1949.
- Zavrnik, F., Mikič F., Korelacioni odnosi u krvnoj slici domaće svinje. Veterinaria 4 (1953), 36–57.
- Zavrnik, F., O začasni standardni krvni slici konja. Zbornik za kmetijstvo in gozdarstvo 1 (1953), 51–67.

- Zavrnik, F., O problemih izgradnje veterinarske fakultete. Naši razgledi 4 (1955), 364–365.
- Zavrnik, F., O veterinarskom fakultetu u Ljubljani. Veterinar 7 (1957), 19–22.
- Zavrnik, F., Gospodstvo in veterina. Ob II. jugoslavenskem veterinarskem kongresu. Naši razgledi 8 (1959), 544–545.
- Zavrnik, F., Histologija z embriologijo domačih živali. Skripta za študente veterinarstva 4, str. 234, Ljubljana 1959.
- Zavrnik, F., Histologija z embriologijo domačih živali. Skripta za študente veterinarstva, 4, 267 str. Ljubljana 1961.
- Zavrnik, F., Histologija z embriologijo domačih živali, Ljubljana 1961, pp. 118.
- Zavrnik, F., Anatomija domačih živali. Skripta za študente veterinarstva. Ljubljana 1961.
- Zavrnik, F., Nauk o sestavi in funkciji živalskega telesa. Skripta za srednjo vet. šolo 4, str. 289, Ljubljana 1962.
- Zavrnik, F., Anatomija, histologija in fiziologija domačih živali. Skripta za učence srednje veterinarske šole, Ljubljana 1962., pp. 286³⁰.

VIRI IN LITERATURA

- Arhiv Veterinarske fakultete v Zagrebu, Osebni dosje Frana Zavrnik, Zagreb.
- Arhiv Medikohistorične sekcije Slovenskega zdravniškega društva, Maribor.
- Arhiv Občine Lenart, Časovni trak mesta Lenart 1196 – 2021, Lenart 2021.
- Arhiv Veterinarske bolnice Lenart.
- Kronika OŠ Korena.

Internetni viri

- <https://www.slovenska.biografija.si>
- <https://www.wikipedia.org>
- <https://www.dLib.si>
- <https://www.slovenci-zagreb.hr>
- <https://www.slovenci.hr>
- <https://www.istorijskizabavnik.rs>
- <https://geni.com>
- <https://plus.cobiss.net>
- www.prvi.rtvsl.si/podkast/sotocja/

---

³⁰ Povzeto po Filip Škiljan Fran Zavrnik, Zagreb, 2019, 44–47.

Ustni viri

Prof. dr. Elko Borko, Maribor.

Mag. Janez Kramberger, Lenart.

+ Slavko Kramberger, dr. vet. med., Lenart.

+ Franc Breznik, dr. vet. med., Lenart.

Darja Ornik, Voličina.

Emilija Zakelšek, Lenart.

Časopisni viri

Odmev, Zagreb, let. 1, 1932.

Stanislav Kocutar, Kako se je Maribor pred 90. leti srečal z idejo sodobnega upepeljevanja in žarnih pokopov, v: Večer, 30.10. 2021.

Literatura

Tea Anžur, Naravoslovne znanosti in ustanovitev Biotehnične fakultete, v: Kronika (Biotehnična fakulteta), l. 49, št. 3., Ljubljana 2001, 242.

Enciklopedija Slovenije, 15. zvezek (ur. Dušan Voglar), Ljubljana 2001.

Filip Škiljan, Franc Zavrnik, Zagreb 2019.

Melita Forstnerič Hajnšek, Zagrebški Slovenci 2005 – 2007, Ljubljana 2007.

Leksikon Sova, Ljubljana 2006.

Silvin Jerman – linka Todorovski, Slovenski dom v Zagrebu 1929 – 1999, Zagreb 1999.

Marjan Toš, Medijska podoba osrednjih Slovenskih goric, Lenart in osrednje Slovenske gorice v časopisnih stolpcih, na radijskih valovih in televizijskih zaslonih: Zgodovinski paberki v medijski podobi Slovenskih goric 1918–2023, Lenart 2023.

Veterinarsko-terminološki slovar, zbirka Slovarji (ur. Marko Snoj), druga dopolnjena izdaja; ZRC SAZU in Veterinarska fakulteta v Ljubljani, leksikografska in leksikološka urednika Cvetana Tavzes in Miloš Tavzes, Ljubljana 2013.

Zbornik Biotehnične fakultete Univerze v Ljubljani, Veterinarstvo, Veterinary Issue, letnik 10, št. 1, Ljubljana 1973.

DR. FRAN ZAVRNIK – UTEMELJITELJ JUGOSLOVANSKE HEMATOLOGIJE (1888–1963) (OB 60. LETNICI NJEGOVE SMRTI)

Povzetek

Slovenskogoriški rojak iz Zg. Voličine dr. Fran Zavrnik (1888–1963) se je trajno zapisal v zgodovino slovenskega in jugoslovanskega veterinarstva. Bil je veterinarski strokovnjak, profesor, raziskovalec in izredno spoštovani znanstvenik s področja histologije in embriologije. V Zagrebu, kjer je začel delati po letu 1921, je bil med drugim ustanovitelj in več kot 20 let predstojnik Zavoda za histologijo in embriologijo. V letih 1921 in 1922 je bil tudi rektor Visoke veterinarske šole v Zagrebu, ki je nato prerasla v Veterinarsko fakulteto. Med študenti je bil priljubljen in spoštovan ter med profesorskimi kolegi visoko cenjen kot vrhunski pedagoški in znanstveni delavec. Leta 1929 je v Zagrebu ustanovil slovensko Narodno knjižnico in čitalnico ter jo vodil do leta 1933. Iz nje se je razvilo društvo Slovenski dom v Zagrebu.

Med drugo svetovno vojno 1941–1945 je bil po odločitvi ustaških oblasti Neodvisne države Hrvaške (NDH) upokojen, kmalu kot prostozidar aretiran in zaprt v koncentracijskih taboriščih Stara Gradiška in Jasenovac. Taborišče je preživel in leta 1945 na povabilo slovenskih oblasti odšel v Ljubljano. Bil je med najpomembnejšimi organizatorji slovenske veterinarske stroke in med drugim tudi prvi direktor Veterinarskega znanstvenega zavoda Slovenije. Leta 1947 je postal redni profesor za anatomijo in fiziologijo na Agronomski fakulteti Univerze v Ljubljani, leta 1953 pa matičar veterinarskega oddelka Fakultete za agronomijo, gozdarstvo in veterinarstvo. Postavljal je trdne temelje Veterinarski fakulteti ter uspešno vodil Inštitut za anatomijo, histologijo in embriologijo. Objavljal je enciklopedične prispevke ter pisal strokovne članke in knjige. Dr. Fran Zavrnik je utemeljil slovensko veterinarsko terminologijo in veliko prispeval k uveljavitvi in napredku jugoslovanskega in slovenskega veterinarstva na področju praktične veterine. Predvsem pa ne smemo pozabiti, da velja dr. Fran Zavrnik za utemeljitelja jugoslovanske hematologije.

DR. FRAN ZAVRNIK – THE FOUNDING FATHER OF THE YUGOSLAVIAN HAEMATOLOGY (1888–1963) (ON THE OCCASION OF THE 60TH ANNIVERSARY OF HIS DEATH)

Summary

Dr. Fran Zavrnik (1888–1963) was born in Zgornja Voličina, in the region of Slovenske gorice. He was a prominent figure in the history of Slovenian and Yugoslavian veterinary medicine, having an accomplished career as a veterinary expert, professor, researcher, and highly respected scientist in the fields of histology and embryology. After joining the faculty in Zagreb in 1921, he founded and led the Institute of Histology and Embryology for over 20 years. Additionally, he served as the Rector of the Veterinary College in Zagreb in 1921 and 1922. His students admired him for his teaching skills, while his colleagues recognized him as a top-quality teacher and scientist. In 1929, he established the Slovenian National Library and Reading Room in Zagreb, which he managed until 1933. This initiative eventually led to the formation of the Slovenian Home Association in Zagreb.

Between 1941 and 1945, during World War II, he was retired by Ustasha authorities in the Independent State of Croatia (NDH). Shortly after, he was arrested as a Freemason and sent to concentration camps at Stara Gradiška and Jasenovac. Despite the harsh conditions, he managed to survive and in 1945, he was invited to Ljubljana by the Slovenian authori-

ties. Fran Zavrnik became a full professor of anatomy and physiology at the Faculty of Agronomy of the University of Ljubljana in 1947. Later, in 1953, he became the registrar of the Veterinary Department of the Faculty of Agronomy, Forestry and Veterinary Science. He was instrumental in laying a solid foundation for the Faculty of Veterinary Medicine and successfully directed the Institute of Anatomy, Histology, and Embryology. Dr. Fran Zavrnik wrote scientific papers and books, including encyclopedic articles. He founded the Slovenian veterinary terminology and contributed greatly to the establishment and progress of Yugoslav and Slovenian veterinary medicine in the field of practical veterinary medicine. Above all, he is considered the founding father of Yugoslavian hematology, which is an important contribution to medical science.

DR. FRAN ZAVRNIK – BEGRÜNDER DER JUGOSLAWISCHEN HÄMATOLOGIE (1888–1963) (ANLÄSSLICH DES 60. JAHRESTAGES SEINES TODES)

Zusammenfassung

Der aus Zg. Voličina in der Region Slovenske Gorice stammende Dr. Fran Zavrnik (1888–1963) hinterließ einen bleibenden Eindruck in der Geschichte der slowenischen und jugoslawischen Veterinärmedizin. Er war ein Veterinärmediziner, Professor, Forscher und hoch angesehener Wissenschaftler auf dem Gebiet der Histologie und Embryologie. In Zagreb, wo er ab 1921 zu arbeiten begann, war er unter anderem Gründer und mehr als 20 Jahre lang Leiter des Instituts für Histologie und Embryologie. In den Jahren 1921 und 1922 war er auch Rektor der Veterinärmedizinischen Hochschule in Zagreb, aus der später die Veterinärmedizinische Fakultät hervorging. Seine Studenten bewunderten ihn für seine pädagogischen Fähigkeiten, während seine Kollegen ihn als erstklassigen Lehrer und Wissenschaftler schätzten. Im Jahr 1929 gründete er die Slowenische Nationalbibliothek und den Lesesaal in Zagreb, die er bis 1933 leitete. Aus ihr entstand der slowenische Heimatverein in Zagreb.

Während des Zweiten Weltkriegs 1941–1945 wurde er von den Ustascha-Behörden des Unabhängigen Staates Kroatien (NDH) in den Ruhestand versetzt, kurz darauf als Freimaurer verhaftet und in den Konzentrationslagern Stara Gradiška und Jasenovac inhaftiert. Er überlebte die Konzentrationslager und ging 1945 auf Einladung der slowenischen Behörden nach Ljubljana. 1947 wurde er ordentlicher Professor für Anatomie und Physiologie an der Fakultät für Agrarwissenschaften der Universität von Ljubljana und 1953 wurde er Leiter der Veterinärabteilung der Fakultät für Agrar-, Forst- und Veterinärwissenschaften. Er legte ein solides Fundament für die Veterinärmedizinische Fakultät und leitete erfolgreich das Institut für Anatomie, Histologie und Embryologie. Er veröffentlichte enzyklopädische Artikel und schrieb wissenschaftliche Abhandlungen sowie Bücher. Dr. Fran Zavrnik war Begründer der slowenischen Veterinärterminologie und trug wesentlich zum Aufbau und Fortschritt der jugoslawischen und slowenischen Veterinärmedizin im Bereich der praktischen Veterinärmedizin bei. Vor allem aber sollte man nicht vergessen, dass Dr. Fran Zavrnik auch der Begründer der jugoslawischen Hämatologie ist.